

Kvikksølvdebatten som forsvant

Om politiske ansvarsfraskrivelser i gråsonen mellom tro og viten

Advokat Jørgen Klaveness

Debatten om kvikksølv og folkehelse er ikke ny. Allerede i 1830-årene startet det som etter hvert ble kalt "den første amalgamkrigen". Andre runde ble utkjempet på 1920-tallet, og den tredje tok til rundt 1980. Her i landet har den nå mer eller mindre brent seg ut, men i USA har debatten blusset opp igjen, mer intens enn noen sinne.

Nylig var jeg til stede på en demonstrasjon mot kvikksølv i barnevaksiner utenfor helsedepartementet i Washington DC. På veien dit hadde jeg pratet med mange av demonstrantene, og opplevd dem som varme, forståelsesfulle foreldre. Men da de svingte inn på plassen foran helsebyråkratenes bastion, skjedde det en forvandling. Plutselig brast de indre demningene. Sorgen over de hjerneskadde barna slapp løs. Som en flodbølge skylte den mot de grå betongveggene. Det var hjerteskjærende og skremmende på samme gang.

Og plutselig forsto jeg hvorfor ministeren ikke hadde lyst til å snakke med oss. *Tenk hvis det hadde vært jeg som var så uheldig at jeg kanskje hadde vært med på å forgifte en hel generasjon med barn?* Ville ikke jeg også ha vært mer tilbøyelig til å tro på en annen forklaring? Ville ikke det ha påvirket min måte å lese bevisene?

Her i landet har helsemyndighetene vært flinkere til å holde dialogen åpen. De har snakket mer med folk og mindre ned til dem. Det har resultert i mer tillit og mindre åpent hat, men grunnproblemene er de samme: Uklare grenser mellom tro og vitenskap, politikk og medisin, ansvar og ansvarsfraskrivelser.

Selv om det ser rolig ut på overflaten her hjemme, ulmer det fortsatt i undergrunnen, og saken er ikke død. De som mener seg kvikksølvforgiftet, har ikke til hensikt å gi seg, og nå er det en del som holder på å samle krefter til det avgjørende slaget. Det er nemlig kommet nye muligheter til å påvise slike forgiftninger.

I hundrevis av år har man kjent til at kvikksølv er giftig. Ekstremt giftig, til og med. Likevel virker det som om mange av oss tåler ganske mye av det. Min egen helse er for eksempel uforskammet god, til tross for at jeg (med 12 amalgamfyllinger og mye tannskjæring) trolig burde fått bot for å spytte i toalettet. Folk som jeg burde også være forsiktige med å bruke utedo: Målinger har vist at ett døgnns avføring i verste fall kan være nok til å om-danne 100 kg matjord til farlig spesialavfall.

Andre er ikke like heldige. For noen år siden var det en amerikansk forsker ved navn Amy Holmes som ville teste teorien om at f.eks. autisme kunne skyl-

des kvikksølvforgiftning. Hun sendte bud land og strand rundt om at hun ville ha hårprøver fra flest mulig barn, både autistiske og friske. Det var babyhår det var snakk om: De bløte lokkene som foreldre tar fra første hårklipp og fester i barnets album. Resultatet av studien var ikke helt som forventet. De barna som senere viste seg å bli autistiske, hadde mindre kvikksølv i håret enn de andre.

Dr. Holmes's første inn-skytelse var å legge teorien til side. Først senere innså hun hva hun hadde sett: Autistiske barn hadde lavere evne enn andre til å skille ut kvikksølv.

Andre forskere har siden sett akkurat det samme, og i dag vet vi litt om hva forskjellene skyldes.

* En del av problemet er f.eks. genetisk. Noen mennesker produserer helt enkelt mer av de proteinene som er i stand til å binde kvikksølv.

* Dietten er en annen faktor. Mus som får melkebasert diett ser f.eks. ut til å skille ut bare 11% av det kvikksølvet som mus med ideell förblending klarer å kvitte seg med.

* Antibiotika er en tredje faktor. Hos mus som får både melkebasert diett og antibiotika, skilles det omtrent ikke ut kvikksølv i det hele tatt.

De av dere som ikke skiller ut kvikksølv, beholder det i kroppen. Akkurat hvor er vanskelig å spå. Hos noen pasienter har man f.eks. funnet 22.000 ganger mer kvikksølv i hjertemuskelen enn i annet muskelvev. Symptomene er ofte uklare, men kronisk tretthet er vanlig. Immunsystemet og nervesystemet virker å være mest sårbare.

Like fullt fortsetter helsebyråkratene, både i Norge og andre land å basere seg på studier som setter likhetstegn mellom høy kvikksølvutskillelse og kvikksølvforgiftning. Hvis to grupper skiller ut like mye kvikksølv, og den ene er frisk og den andre er syk, anser man det som vitenskapelig bevist at den andre gruppen må ha blitt syk av noe annet.

Årsaken til at slike mentale kortslutninger ikke er kommet for dagen før, er åpenbar: De som er satt til å passe helsen vår, er i stedet blitt mer opptatt av å passe sitt eget skinn. Har de først sagt at kvikksølv i amalgamfyllinger og vaksiner er ufarlig, og investert prestisje i forsvar av dette standpunktet, så er det tilnærmet umulig for dem å forholde seg objektivt til ny informasjon.

Kommer vi noen gang til å få fullgode vitenskapelige bevis for hva som er trygt når det gjelder kvikksølv? Svaret er både ja og nei, avhengig av hva vi vil.

* Hvis formålet er å være føre var, så har vi allerede de bevisene vi trenger. Kvikksølv skulle i så fall

ha vært forbudt med det samme det dukket opp en begrunnet mistanke ... dvs. senest en gang på 1830-tallet.

* Hvis formålet er å overbevise dagens helsepolitikere i Norge, USA og andre steder om at de har vært for slepphendte med giftstoffer, så er svaret "aldri". Å spørre dem om hvorfor folk er syke, er som å spørre bukken hvorfor havresekken er halvtom. ("For det første er sekken nesten full, og for det andre pleier 98% av slikt svinn å skyldes mus og rotter").

* Hvis formålet er å tilby billigst mulig helsestell til flest mulig, er spørsmålet umulig å besvare hvis man ikke samtidig har politisk mot til å avgjøre hvor mange av de mest sårbare individene som politikken skal få lov til å gå ut over.

- o o o -

Noen problemer er løst her i landet. Kvikksølv forsvant f.eks. fra de fleste barnevaksinene på 1990-tallet. Amalgam i tannfyllinger er også på vei ut, takket være at pasientene har snudd ryggen til materialet.

Andre problemer står like uløst som før:

* Sårbare personer må beskyttes bedre. Forskning for å kunne identifisere disse bør prioriteres, og inntil vi vet hvem de er, må alle beskyttes: Mindretallet kan ikke ofres fordi om flertallet har større toleranse.

* Arbeidet med å stille riktige diagnoser, f.eks.

ved hjelp av porfyrinprofiler, må intensiveres.

* Behandling bør i større grad enn nå kunne igangsettes på grunnlag av kvalifisert mistanke. Den behandlingen som er aktuell, er rimelig og ufarlig sammenlignet med konsekvensene av (kanskje) å la pasienten gå videre med kvikksølv i kroppen.

* Helsevesenet må slutte å betrakte slike pasienter som anklagere og motspillere, og i stedet akseptere at de har helseproblemer. Store problemer, som kan løses hvis man våger å tenke tanken på at de kanskje er blitt forgiftet.

* Fagmiljøer som har investert prestisje i den gamle doktrinen må inntil videre betraktes som inhabile. Tro må ikke møtes med tro, men med objektivitet og åpne sinn for det som kan læres av nye forskningsresultater.